

1855 but his burial ground was not stated in the death certificate record¹.

REFERENCES

1. Bekczar J. Na przekór kalectwu. (Against Disability) Poznań 1997.
2. Lorkiewicz Cz., Sporny F. Historia Państwowego Zakładu Wychowawczego dla Dzieci Głuchych w Poznaniu (the History of the State Childcare Centre for the Deaf in Poznań). Poznań 1964. (maszynopis)
3. Vademecum surdopedagoga poznańskiego, Poznań 1990.
4. Kalendarz-Informator Polskiego Związku Towarzystw Głuchoniemych 1933- 1934 Calendar-Reporter of the Polish Deaf Association Union, Komitet Wydawniczy: Sapiejewski J., Włostowski K., Rysiński S., Łabęcki H., Dobrowolski W., Warszawa 1933.
5. Matuszewski W. 50 jährigen Jubilatum der Provinzial Taubstumm-Anstalt zu Posen. (in:) Akta der Provinzial, Poznań 1882
6. Wyrembek J. Pracownicy pedagogiczni. 1832-1992. (in:) Wyrembek J., Rocznica 160-lecia Ośrodka Szkolno-Wychowawczego dla Dzieci Głuchych w Poznaniu. Na przekór kalectwu. Pedagogy Scholars in 1832-1992 (in:) Wyrembek J., 160th Anniversary of the Childcare Centre for the Deaf in Poznań. Against Disability

УДК 372.3/4

М. В. Коломієць

ДОСЛІДЖЕННЯ В СУЧАСНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ПРАКТИЦІ

У статті розкривається сутність понять «дослідження», «дослідницька поведінка», «дослідницька діяльність», «дослідницьке навчання». Обґрунтовується необхідність дослідження як одного із ефективних способів пізнання світу.

Ключові слова: дослідження, дослідницька діяльність, дослідницьке навчання, дослідницька поведінка.

Постановка проблеми. Навчання шляхом дослідження в сучасній педагогічній практиці розглядається як один із ефективних способів пізнання світу, який оточує дитину.

Світ змінюється дуже швидко, і це змушує психологічну науку переглядати роль та значення дослідницької поведінки в житті людини, а педагогіку орієнтує на переоцінку ролі дослідницьких методів навчання.

Дитяча потреба в дослідницькому пошуку обумовлюється біологічно. Кожна здорова дитина народжується дослідником. Прагнення нових вражень, допитливість, цікавість, бажання спостерігати та експериментувати традиційно визначаються як важливі риси дитячої поведінки. Дослідницька активність – природний стан дитини. Саме це внутрішнє прагнення до пізнання через дослідження спричиняє дослідницьку поведінку і створює умови для дослідницького навчання.

Мета статті. Висвітлення сутності базових понять дослідницького підходу у навчанні та обґрунтування необхідності організації дослідження як одного із ефективних способів пізнання світу.

Виклад основного матеріалу. Дослідження – це процес пошуку

¹ Józef Sikorski's death certificate was issued on the basis of the declaration of death, which was made by Valenty Matuszewski, who later became director of the Institute for the Deaf in Poznan, and the bereaved family caregiver Sikorski.* The world committee on culture and development under UN and UNESCO auspices headed by J. P. de Cuéllar.

невідомого, нових знань, один із видів пізнавальної діяльності. Дослідницьке навчання формує в учнів здатність самотійно, творчо опанувати нові способи діяльності в будь-якій сфері людської культури. Дослідницький метод навчання – це організація пошукової пізнавальної діяльності дітей шляхом постановки педагогом пізнавальних і практичних завдань, що вимагають самотійного творчого вирішення. За допомогою цього методу учні залучаються до самотійних і безпосередніх спостережень, на основі яких вони встановлюють зв'язки предметів і явищ дійсності, роблять висновки, пізнають закономірності.

Виконання дослідницьких робіт, у порівнянні з іншими формами навчальної діяльності, дозволяє найбільш ефективно і поступово здійснити перехід від традиційного підходу в навчанні до нового, продуктивного навчання. Саме дослідницький підхід у навчанні спрямований на розвиток таких універсальних здібностей і компетенцій учнів, як:

- здатність до самонавчання;
- уміння орієнтуватися в інформаційних потоках;
- уміння бачити, усвідомлювати і розв'язувати проблему.

Дослідницька орієнтація концентрує в собі інноваційний підхід до навчального процесу, в якому метою навчання є розвиток в учнів можливості опановувати новий досвід.

Навчально-дослідницька діяльність учнів – одна із прогресивних форм навчання в сучасній школі. Вона дозволяє в повній мірі виявити і розвивати як інтелектуальні, так і творчі здібності учнів. Важливо саме в початковій школі створити умови для реалізації вікової потреби в пошуковій активності. Основу дослідницької діяльності складають:

- розвиток пізнавальних умінь і навичок учнів;
- уміння орієнтуватися в інформаційному просторі;
- уміння самотійно конструювати свої знання;
- уміння інтегрувати знання із різних галузей наук;
- уміння критично мислити.

Оволодіння молодшими школярами на доступному рівні дослідницькою діяльністю зумовлює необхідність формування в них дослідницьких умінь. У зв'язку з цим на сучасному етапі розвитку освіти перед учителем постають такі завдання:

- залучити молодших школярів до самотійного розв'язання навчальних задач і допомогти відчувати задоволення від дослідницької діяльності;
- цілеспрямовано формувати мислення, розвивати інтелектуальні вміння, інакше кажучи, навчання мисленнєвим умінням, процесам пізнавального пошуку. Головним у розвитку інтелектуальних умінь стало критичне мислення;
- створити умови для розвитку творчої особистості, її самовизначення та самореалізації, а також успішної соціалізації.

Зважаючи на термін навчання в початковій школі і важливість окремих способів діяльності для дітей молодшого шкільного віку, є необхідність виділення групи таких дій, які є пріоритетними у структурі кожного дослідницького уміння та доступними для засвоєння на початковому етапі навчання.

Акумулюючи дослідження науковців, передовий педагогічний досвід і власні розробки, ми вибудували систему формування дослідницьких умінь за

такими напрямками:

– **Уміння усвідомлювати проблему.**

Не можна вимагати від дитини, щоб вона, починаючи дослідження, чітко сформулювала проблему. Саме формулювання проблеми часто виникає лише тоді, коли проблему вже розв'язано. Не потрібно вимагати чіткого формулювання проблеми та визначення мети. Досить її загальної, приблизної характеристики.

– **Уміння задавати питання.**

У процесі дослідження запитання відіграє ключову роль. Запитання націлює мислення дитини на пошук відповіді, таким чином викликає потребу в пізнанні.

– **Уміння висувати гіпотези.**

Гіпотеза – це передбачене знання, але не доведене логічно та не підтверджене досвідом.

– **Уміння давати визначення понять.**

Визначити поняття – вказати, що воно означає, виявити характерні ознаки. Мета визначення – уточнення змісту понять.

Прийоми визначення понять:

1) опис передбачає перерахування зовнішніх рис предмета з метою відмінності його від схожих з ним предметів;

2) характеристика передбачає перерахування лише деяких внутрішніх, суттєвих властивостей людини, явища, або предмета, а не лише їх зовнішнього вигляду;

3) роз'яснення на прикладі використовується тоді, коли легше навести приклад, який ілюструє дане поняття, ніж дати його визначення через рід або видову відмінність;

4) порівняння дозволяє виявити схожість або відмінність предметів.

– **Уміння класифікувати.**

Класифікація – операція розподілення понять за певними ознаками.

– **Уміння спостерігати.**

Спостереження – вид сприйняття, який характеризується цілеспрямованістю. Для того, щоб спостереження стало можливим, треба мати спостережливість.

– **Уміння і навички проводити експеримент.**

Експеримент – важливий метод дослідження. Будь-який експеримент передбачає проведення будь-яких практичних дій з метою перевірки та порівняння.

– **Уміння висловлювати судження і робити умовиводи.**

Судження – висловлювання про предмети або явища, яке складається з твердження або заперечення чого-небудь.

– **Уміння робити висновки.**

– **Уміння складати тексти.**

Особливий вид умінь – уміння працювати з текстом або з книгою.

Навички дослідницької діяльності формуються поступово. Керуючись вимогами навчальних програм початкової школи, ми склали моделі щодо розвитку дослідницьких здібностей учнів 1-4 класів.

Оволодіння дослідницькими вміннями та навичками учнями 1 класу

1. Уміння бачити проблеми

- визначає основне в практичному завданні;

- виділяє наголошений склад;

- визначає головне в мультфільмі, тексті.

2. Уміння задавати питання

- відповідає на низку запитань із загальної теми; уміє задавати і відповідати на питання типу «чому?»;

- використовує засоби наочності.

3. Уміння висувати гіпотези

- вчиться бачити суперечності і висловлює думки про можливе рішення.

4. Уміння давати визначення понять

- виконує порівняння в одному напрямі (відмінність або схожість);

- порівнює за формою, розміром, призначенням.

5. Уміння класифікувати предмети

- класифікує слова в групи за їх змістом;

- виділяє зайве слово серед групи слів;

- об'єднує предмети в групи за спільною ознакою.

6. Розвиток умінь спостерігати

- виділяє зовнішні ознаки знайомих предметів, явищ;

- для полегшення розуміння визначень використовує наочність;

- визначає відмінні і подібні ознаки;

- знаходить помилки в малюнках.

7. Розвиток умінь і навичок експериментувати

- передбачає послідовність дій;

- переказує коротко текст;

- здійснює нескладний аналіз тексту.

8. Розвиток умінь висловлювати судження та робити умовиводи

- висловлює судження, робить висновок про його істинність.

9. Робити висновок про приналежність предметів до загального родового поняття.

10. Розвиток умінь складати тексти

- вчиться складати тексти;

- придумує заголовок, робить малюнок до прослуханого, прочитаного тексту;

- виділяє на слух основні компоненти тексту.

Оволодіння дослідницькими вміннями та навичками учнями 2 класу

1. Уміння бачити проблеми

- виконує елементарний аналіз, завершує його простою логічною оцінкою;

- аналізує інформацію.

2. Уміння задавати питання

- уміє задавати і відповідати на питання типу «Чому ти так думаєш?», «Про що розповідається далі?».

3. Уміння висувати гіпотези

- бачить суперечності, висловлює просте припущення про можливе рішення.

4. Уміння давати визначення понять

- уміє розширювати задане родове поняття.

5. Уміння класифікувати

- розділяє ціле на частини, бачить окремі компоненти в цілісному зображенні;

- уміє зіставляти на однотипному матеріалі два предмети, два живі організми, картинки за формою, кількістю, величиною, кольором, цільовим призначенням.

6. Розвиток умінь спостерігати

- виділяє істотні та неістотні ознаки предметів, нескладних явищ;
- уміє виділяти головне і другорядне.

7. Розвиток умінь і навичок експериментувати

- проводить нескладні досліди;
- розробляє план дій під керівництвом учителя;
- перевіряє результат за зразком.

8. Розвиток умінь висловлювати судження та робити умовиводи

- розрізняє істотні і неістотні ознаки предметів, явищ і на цій основі знаходить подібність або відмінність;
- здійснює практичну систематизацію.

9. Уміння робити висновки

- порівнює уривки, слова, вчинки, мотиви, дії героїв казок;
- на основі вміння аналізувати, порівнювати, виділяти головне формує узагальнення;
- групує знайомі однотипні предмети за загальною родовою ознакою;
- порівняння закінчує елементарним висновком.

10. Розвиток уміння складати тексти

- придумує заголовки;
- пояснює заголовок;
- складає простий план;
- опановує картинний план.

Оволодіння дослідницькими вміннями та навичками учнями 3 класу

1. Уміння бачити проблеми

- висловлює просте припущення про послідовність дій, необхідних для вирішення проблеми, про можливі способи рішення.

2. Уміння задавати питання

- виділяє предмет думки в тексті, відповідаючи на питання: «Про кого (про що) говориться?», «Що говориться про це?»;
- знаходить у тексті найбільш важливі слова;
- придумує питання до тексту й малюнка;
- відповідає на запитання із загальної теми.

3. Уміння висувати гіпотези

- розпізнає нові функції об'єкта (відповідаючи на запитання типу: «Як ще можна використовувати цей предмет?»);
- висловлює просте припущення про послідовність дій, необхідних для вирішення проблеми.

4. Уміння давати визначення понять

- накопичує досвід визначення й пояснення понять через практичний, наочний показ предмета, явища, через вказівку, опис;
- зіставляє і протиставляє за конкретними ознаками два предмети, явища, слова в рідній і споріднених мовах, речення, геометричні фігури, числа, прості завдання, приклади.

5. Уміння класифікувати

- уміє виділяти істотні і неістотні ознаки нескладних предметів, явищ, подій;
- на основі зіставлення двох нескладних практичних, наочних, словесних об'єктів (предметів, фактів, явищ, подій) формулює часткові узагальнення

індуктивно;

- оформлює узагальнення у вигляді плану, заголовка;
- здійснює просте групування і систематизацію об'єктів та явищ;
- на основі аналізу малюнків, таблиць і схем знайомиться з простими способами узагальнення.

6. Розвиток умінь спостерігати

- здійснює за планом нескладні спостереження;
- придумує завдання за зразком.

7. Розвиток умінь і навичок експериментувати

- осмислює протиріччя під час проведення нескладних дослідів, спостережень, аналізу простої вербальної й наочної інформації.

8. Розвиток умінь висловлювати судження та робити умовиводи

- порівнює інформацію, аналізує й порівнює вчинки героїв казок, розповідей;
- визначає послідовність порівняння і його цілеспрямованість;
- завершує думку простим логічним висновком.

9. Уміння робити висновки

- виділяє головне;
- аналізує й порівнює прості організаційні і практичні дії та їхні результати, робить висновки за підсумками аналізу й порівняння.

10. Розвиток умінь скласти тексти

- здійснює елементарний смисловий аналіз тексту;
- відтворює основні елементи прочитаного;
- придумує свої заголовки до казки, розповіді, телефільму, мультфільму.
- аналізує завдання за складовими елементами, користується картинним планом-орієнтиром.

Оволодіння дослідницькими умінями та навичками учнями 4 класу

1. Уміння бачити проблеми

- виконує елементарний аналіз різної інформації;
- розподіляє ціле на складові під час виконання практичних дій;
- здійснює елементарний смисловий аналіз тексту, розповіді вчителя, відтворює в бесіді основні смислові частини прослуханого, побаченого;
- аналізує відповідь товариша за планом.

2. Уміння задавати питання

- виділяє суб'єкт і сюжет прочитаного тексту та його частин, відповідаючи на запитання «Що говорить про ...?»;
- уміє придумувати заголовки, скласти простий план невеликого тексту.

3. Уміння висувати гіпотези

- аналізує умову завдання; виділяє відоме й невідоме;
- пригадує правило, необхідне для певного випадку;
- виконавши завдання, перевіряє правильність його виконання.

4. Уміння давати визначення понять

- уміє розподіляти інформацію на логічні частини, визначати і розрізняти родові й видові поняття;
- уміє порівнювати різну за призначенням інформацію;
- здійснює порівняння двох об'єктів із уведенням третього;
- зіставляє і протиставляє явища і факти.

5. Уміння класифікувати

- уміє порівнювати в межах якісного рівня;
- виконує повне порівняння з дотриманням його послідовності: визначення об'єкта й мети порівняння, виділення основних ознак, встановлення відмінності й подібності;

- формулює висновки.

6. Розвиток умінь спостерігати

- уміє спостерігати за об'єктами та обирати раціональне рішення;
- знаходить і виправляє помилки.

7. Розвиток умінь і навичок експериментувати

- виконує практичні дії з метою перевірки та порівняння;
- уміє використовувати накопичений практичний досвід.

8. Розвиток умінь висловлювати судження та робити умовиводи

- уміє розшифрувати задане родове поняття;
- конкретизує заголовок, малюнок;
- складає простий словесний план;
- читає прості таблиці, використовує прості схеми.

9. Уміння робити висновки

- аналізує результати дій і робить висновки за підсумками аналізу;
- уміє оцінювати якість власної роботи, здійснює взаємоперевірку.

10. Розвиток умінь працювати з книгою

- складає тексти різних типів на задану тему;
- аналізує тексти;
- уміє знаходити потрібну інформацію;
- складає зв'язну розповідь за планом.

Висновок. Навчально-дослідницька діяльність – це шлях формування особливого стилю дитячого життя і навчальної діяльності, який дозволяє трансформувати навчання в самонавчання, запускає механізм саморозвитку. Дослідницька діяльність у початковій школі сприяє загальному розвитку школярів, а також має безпосередній вплив на такі показники розумової діяльності, як уміння: класифікувати; узагальнювати; відбирати всі можливі варіанти рішення; складати програму дій; розглядати об'єкт з різних точок зору; порівнювати різні об'єкти; складати завдання із запропонованої теми; здійснювати самоконтроль.

Список використаної літератури

1. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: [підруч. для студ. пед. факультетів] / О. Я. Савченко. – К. : Абрис, 1997. – 416 с.
2. Савенков А. И. Психологические основы исследовательского подхода к обучению: [учеб. пособие] / А. И. Савенков. – М. : «Ось – 89». – 480 с.
3. Савенков А. И. Путь к одаренности: исследовательское поведение дошкольников / А. И. Савенков. – СПб. : Питер, 2004. – 272 с.
4. Сокурченко О. О. Метод проектів як засіб формування знань про навколишній світ / О. О. Сокурченко. – Миколаїв : ОІППО, 2006. – 86 с.
5. Сокурченко О. О. Навчальні дослідження в дошкільному закладі та початковій школі: [методичний посібник] / О. О. Сокурченко. – Миколаїв : ОІППО, 2011. – 52 с.
6. Стругацька В. Через дослідження – до самоосвітньої компетентності учнів. Робота на уроках української (російської) мови / В. Стругацька // Початкова освіта. – 2012. – № 28. – С. 20-24.

Марина Коломиец. Исследования в современной педагогической практике.

В публикациях раскрыта сущность понятий «исследование», «исследовательское поведение», «исследовательская деятельность».

«исследовательское обучение» применительно к начальной школе. Обосновывается важность исследования как одного из эффективных способов познания мира

Ключевые слова: *исследование, исследовательская деятельность, исследовательское обучение, исследовательское поведение.*

Maryna Kolomiyets. Research in contemporary teaching practice.

The article analyses the essence of the terms «research», «research behavior», «research activity», «research training». The importance of research as one of the most effective way of world cognition is discussed.

Key words: *research, research activity, research training, research behavior.*

Urszula Tyluś

INSTITUTIONAL EDUCATION IN THE CONTEXT OF IMPROVING EXISTENTIAL CONSCIOUSNESS AMONG OWN STUDENTS

School education means not only to acquire its students in appropriate level of knowledge and skills appointed by the school syllabus but it also means supporting their development while learning combined with the necessity to acquire social abilities which result in gaining recognition in social sphere through self-improvement and work upon own personality. The aim of the following text is to present necessity of implementing both conscious and staged situations by the educators in school conditions, which are supposed to prepare its students towards further life, providing opportunities of thorough development, getting to know each other and evaluation of individual's chances, provoking at the same time to undertake individual decisions towards self-accomplishment and self-improvement.

Key words: *Students, educational conditions, social development, existential consciousness, active teaching.*

Multilateral dimension of institutional education. Contemporary sense of education refers to a multi-aspect process on the level of development, growing up and acting. In the context of a wide spectrum of possibilities and differentiating of perspectives of the educating process, a significant is the fact to prepare the participants of education towards expanding existential awareness, which will result in understanding individual sense of self-improvement and get the feeling of being fulfilled in the society. Extremely helpful to construct and appoint meanings is the global set of neighbouring conditions which influence a specific atmosphere of education which base are the spheres being the source of education, leading towards discovering individual life sense as well as self-accomplishment. Referring to K. Popielski 'a sense is within the quality human equipment. Perceived in such way, besides genetic control and environment influence is typically human – it means subject personal way of creating individual life. It is a result of intellectual ventures, emotional experience and choices. The meaning comprises culture, social life and impression component. Newly discovered meanings will allow to shape and accept values which prove to become a structure of a human's life' [5, p. 23].

School is an institution which not only equips its students with a suitable knowledge and skills but in some cases it is a place where positive behaviour patterns can be intensified, which again are essential in order to fulfill norms and social principles which are the basis to build self-existential identity. Thus school environment reveals as a chance to acquire basic knowledge and abilities towards life in a society. In order to provide experience which is the base to construct the knowledge about the world, which favour the creation of social attitudes there can be numerous educational opportunities